

UTAZÁS AZ ÖCSÉMMEL

III.

Irta THURZÓ GÁBOR

Át a sivatagon; Joseph Smith hívei; a Temple Square

California, Nevada, órák hosszat át a sivatagon. A Death Valleyben, valóban a „Halál völgyében”. A semmiről eddig nem volt elképzelésem. A semmi megfoghatatlan. Itt, a „Halál völgyében”, szinte megfogható. A halott, lakatlan, lakhatatlan világ. Kopár, sárga, terméketlen hegyekről lefelé, víztelen sárga völgyekbe, majd újra felfelé; újabb sárga, vagy inkább rozsdás hegyek, különös ősidői alakzatok. De a freeway — nálunk gyorsforgalmi út a fordítása — maga az építészet költészete. Bonyolult, de áttekinthető, szalad fel a Sequoia nedves, havas erdeibe át a jéggé dermedt Tijoga hágón, utak elválva, találkozáskor egymás fölött és alatt, valami csodálatos ritmusban, bonyolult versmértékben. Költő, aki kitalálta, a kereszteződések, leválások, áthidalások metrum-rendszerét. És szigorúak, kérlelhetetlenül logikusak és költőiek ezek a freewayk — akár Los Angeles-ben az építész-költőné négyes áthidalása, akár itt a sivatagban, — hadd túlozzak: olyan pontos és rafinált alexandrinusok, mint Racine-é, Corneille-é, és kicsoda strófa-rendszerek egy nagyváros előtt, havas hegyekből a szamárkörös sivatag közé lezúduló három felé elágazó utak: ilyen pontosak és irgalmatlan törvényiek a szonettek, a stanzák. Ez az útrendszer — Los Angeles zürzavarában, a hegyeken, a sivatagon — az építészet költői és persze célszerű víziója. A maga nemében éppoly kikezdehetetlen remek, akár a Notre Dame, vagy Monreale kerengője, vagy a müncheni olimpiai stadion, vagy egy háromszáz éves parasztház a Balaton fölött, a Bakony alján.

Át a sivatagon, órákon át, Salt Lake City-be, a mormon fővárosba, Utahba. Aztán valami gyáva, életért kéreznélő zöld, egy tenyérnyi oázis, majd összetelődik — folyó lehet valahol — a zöld, mint egy nyáj. Csúf kis városkák. A legsúfabb — itt már vadul zöldellnek a májusi fák — talán Afton. Ahogy közelítünk — a városkapu, hatalmas agancsokból összetákolva. És rajta a büszke felirat — hiszen mi másra lehetne büszke Afton? —: „A világ legnagyobb szarvasagancsokból épített diadalíve”. Ezen csak mosolyogni lehet, nevetni nem. Nevetni a következő földszintes, motelekkel, benzinkutakkal agyonfojtott városkának a kapuja előtt lehet: „A világ második legnagyobb szarvasagancs-diadalíve”. És már Utahban vagyunk, a mormonok államában. Beceneve — mindegyik amerikai államnak van beceneve, hivatalos virága, fája, madara, nemzeti dala — „A méhkas állama”. Méhkas? Ez furcsa kicsit, hisz Utah és fővárosa, Salt Lake City, a mormon vallás fellegvára. Afféle hajdani pápai állam, és fővárosa — Salt Lake City — Róma.

— Mért a méhkas állama?

— Mert az utahiak a leggazdagabbak — feleli az öcsém.

Egy forduló csak — és gazdag-lombú, párazöld fák, tündöklő kertek, surrogó locsolók, tavaszi boldogságban tobzó rózsák, rododendronok. Ez Mantí — nézek a térképbe. Mintha eltűnt volna az eddig ismert Amerika, ez a Riviera, a Garda-tó partja.

— Nézd a térképet, — jobbra vagy balra?

Jobbra, — és már feltűnik ebben a dús, áradó zöldben, domb tetején egy homoksárga, hat tornyú templom. Az angol gótika, átültetve, modernizálva ide, Mantiba. Rideg, érdektelen — mint amikor mi itthon építettünk gótikus templomokat.

— A mormonok — magyarázza az öcsém, és valóban jobbra kell fordulni a túlméretezett katedrális mellett —, az ő kezükben van az Államok bankjainak jelentős része.

Eddig csak annyit tudtam a mormonokról, hogy többnejűek.

— Már régen nem azok.

Az öcsém szorgalmas európai. Itt él, közel két évtizede, de illőnek tartja, hogy ismerje az országot — pontosabban: ezt a fél-világot, — ahol él, amelynek állampolgára lett.

— Nálad a Readers Digest, olvasd el Utahot.

Mindent megtudok. Azt is, amit nem akarok. De a lényeges: Utah lakóinak évi átlagos keresete — *per capita*, így közli a könyv — 3200 dollár. És már a Wasatch völgyeiben, hegyoldalain kanyarog az út. Nedves, alpesi, szemgyógyító zöld. Még bevakít a távolodó nap, majd eltűnik, úgy látszik, megunta a hajnal óta tartó tiszta sugárzást, párák közé burkolózó fénye vörösré vált, esteledik, és valahol lent városi tarka fények, a hirtelen-kelt holdfényben hatalmas ezüst-tál: a Salt Lake, a sós tó.

— Biztosan kapunk motelt.

És végre kapunk is, a sárga fényzőzömben zúgó-áramló freeway alatt. Az egyetlen, amit kaphatunk. Egy ós-motel, megölte a freeway; egy ós-motel a régi országút mentén. Oriási szoba, irgalmatlan ágyak, de roskadó karosszékkel tömött living room, jégszekrény, gáztűzhely, a falakon mormon szentképek — a „nazarénus-stílus”, ahogy nálunk mondanák. És a WC nem működik. A meleg víz sem folyik. Boldog vagyok, otthon érzem magam — egy szálloda valahol Magyarországon.

— Hogy épp ide hoztalak — szégyenkeznek az öcsém, és rakodunk, a tranzisztoros rádiót, tévé-készüléket, magnót, lemezjátszót. — De tudod, ezt a motelt hagyják meghalni. Aztán felszántják a nyomát is.

Nem mindegy? Szemben velem Coppertown, a világ legnagyobb nyílt rézbánya — holnap már látom is — fényfűzérével, a sanda félhold, felhő-lepleket húzva magára, majd elhajítva. És a freeway költészete, sárga fényekben. Az öcsém már alszik, — miért ne aludna? 1200 kilométert vezetett!

Kora reggel, már indulunk. Visszarakodunk, még megnézzük Coppertownt. A nyíltszíni rézbánya áttekinthetetlen amfiteátrum. Látszóval figyelek — a túldoldalon hangyáknál kisebbek az emberek, kiskörömnél apróbbak a baggerok, a teherautók. És aztán — Salt Lake City.

Minden itt nyugaton — az East-et nem ismerem — földszintesen kezdődik. Salt Lake City is, a mormon Róma. Akár Los Angeles, majd utunk végén San Francisco. Benzinkutak, motelek, supermarketek, aztán a városközpont húszemeletes irodaházakkal. Egy emelkedő után a parlament, éppúgy a Capitolium — pontosabban a hajdani, rekonstruált római Capitolium, mása mint Washingtonban — kupolával, oszlopsorokkal, futószalagon faragott, bamba és semleges tekintetű géniuszokkal, görög és római istenekkel. És néhány lépés a Temple Square, magas falak mögött, a templom-tér, még egyszer körülalazva a hat tornyú mormon székesegyház. A külső falon belül a kerek Tabernaculum, modern építmény, afféle imaház, hangversenyterem lehet, hatalmas égigérő sípokkal zsúfolt orgona, a szektaalapító Joseph Smith ferencjós-kás, lebegő, széles nyakkendőjű, pátoszos szobra, aztán a *visitor center*, vagyis a tájékoztató iroda hatalmas épülete, meghitt, szürke és kék falak, szőnyegek, reklámfüzetekkel teli pultok, kedves hölgyek a pultok mögött, mint egy szálloda információs-jának alkalmazottjai, osztogatják a szentképeket, prospektusokat, felvilágosító iratokat (az egyiknek címe: „Melyik az igazi egyház?”); kupola, rajta a csillagos mennyeibolt, nazarénus stílusú faliképekkel, Jézus a tanítványaival, Jézus és az Atya megjelenik Joseph Smithnek, kis színház, mozi, ahol képeket vetítenek az Ó- és Újtestamentumból, magnó-szóveg kíséretében, valami furcsa zene zümmög csak. Mindenüvé bemehetünk, csak a „szentek szentjébe”, a székesegyházba nem, ide is csak azok a kiválasztottak, akiket istentiszteletre a „melkizetek papjai” — jómódú bankárok, kereskedők — beengednek.

Azok a rózsaszín, kakaóbarna szentképek, a magnó, amint az „igaz bibliából” idéz. És már az udvaron vagyunk, a dús, tiszta, állandóan locsolt fák között. A templom fala alatt lobogó-fátyalas, szűzies menyasszony lohol csokrával, nyomában — akár futóverseny lenne — a rokonság, és csak később a szmokingos völegény. És eltűnnek a székesegyház nagyon magas, hat tornyú épületében.

A Tabernákulum előtt kövérkés, kékruhás, pompásan megkötött nyakkendőjű fiatalember, idegenvezető vagy pap egyszerre lehet, újra meg újra megigazítva nyakkendőjét, megkérdezi a körbegyűltektől:

— Mit tudtok, testvéreim, Joseph Smithről és a mormonokról?

Hosszan, körülményesen, de igen érthetően beszél. Odafigyelek is, meg nem is, majd otthon megnézem a Herder-lexikonban. Amit a kékruhás fiatalember mond, szép körmondatokban, az a legenda. Amit a Herder-lexikon ír, az a valóság. Még gyülekezik, siet a násznép.

Joseph Smith — írja a lexikon — vallásos, de pszichopata, labilis idegzetű

farmer volt. Gyakran keresték fel ébrenlétében is az álmok. Tizenöt se volt — 1820-ban született —, megjelent előtte éber-álmában az Atya és a Fiú, és közölték: egyik létező felekezethez se tartozzék. Majd távoztak. Tizennyolc éves volt a farmer, amikor újabb látogatót kapott — ez persze már nem két ilyen protokoll-személyiség volt, mint az Atya és a Fiú —, a látogató mindössze egy angyal. Bemutatkozott, Moroninak hívják. És közölte, Cumorah dombján aranytáblák találhatók a *valódi* kinyilatkoztatás szavaival. Csak két évet kellett várnia Joseph Smith-nek, és Moroni már hozta is a két aranytáblát, az Urimot és a Thummint. Bár reformált ősegiptomi nyelven fogalmazták őket, az ifjú farmer rögtön megértette, lefordította a táblákat, és így született meg 15 kötetben a „Mormon Könyve”, a lexikon szerint az Ótestamentum lapos fordítása. Joseph Smith legnagyobb meglepetésére, — mert csak ez lepte meg, az Atya, a Fiú, Moroni angyal megjelenését természetesnek tartotta — a táblákból kiderült, hogy ez nem más, mint az ős-amerikaiak szent írása. Megtudta, hogy az ős-amerikaiak József törzséből származtak, és köztük időzött, járt, tanított a feltámadott Krisztus. Ez régen, 1800 évvel ezelőtt történt, Krisztus aztán visszament a mennyekbe, hogy az Utolsó Napon, nyilván ide, az amerikaiak földjére, visszaérkezék. Távozása után rövidesen civakodni, egyenetlenkedni kezdtek az ős-amerikaiak, háborúskodtak egymással, halomra öldököltek barátot és ellenséget. Hogy a feltámadt Krisztus mért nem jött rövid időre rendet teremteni közéjük, arról nem szól az írás. A titokzatos táblák eltűntek, vajon ki tudja, Moroni angyal, vagy apja a nagy Mormon próféta ásta-e el Cumorah dombjain, ez senkit sem érdekelt, Joseph Smithet különösen nem, hisz a Rejtett Titkok birtokában volt már. Ezután hat hívővel övezve megalapította a mormon vallást, előzőleg természetesen Keresztelő Szent János saját kezűleg még egyszer megkeresztelte, Péter, Pál, valamint Jakab apostol pedig ellátta a melkizedek papságával. A gyülekezet nőttön-nőtt, hol itt ütötte fel sátrát, hol amott. Majd ismét váratlan látogatója érkezett a vallásalapítónak — hogy ki, ezt nem tudjuk, a lexikon megfejti: a kinyilatkoztatás félreértett magyarázatának tulajdoníjtja —, és a látomás-látogató utasította, hogy vezesse be a többnejűséget. Ennek Joseph Smith készségesen engedelmeskedett. Így éltek, békés többnejűségben, a mormonok. Közeledett az elnökválasztás, Smith is jelöltette magát. De ennél tovább nem jutott, mert több köztörvényű büntett miatt lakat alá tették, és Carthago börtönében — alig volt még negyven éves — a felbőszült tömeg halálra lődözte. Mint minden új vallás vagy politikai rendszer esetében, itt is kitört az utódlási harc. Brigham Young győzött, és fárasztó menetben, át a sivatagon, elvezette akkor már több mint tízezer seregét a Nagy Sós Tó környékére, megalapította Salt Lake City-t, megszületett a nagyon karcsú és nagyon magas székesegyház, létrehozta Utah államot és a bankhálózatot. 1876-ban közel százezer, nyolcéves korában megkeresztelt hívő élt a Sós Tó partjain. Ezek az amerikai gazdasági fellendülés döntő évei voltak. Az „elnök”, a mormonok pápája, Woodruff, eltörölte a különben is egyre több zavart okozó többnejűséget, így aztán Utah tagállama lehetett az Egyesült Államoknak. A mormon vallás megerősödött, terjedt, nemcsak Utahban, Európában is — főleg Svájcban, Skandináviában — több millió a hívő.

Az idegenvezető megáll a székesegyházat szigorúan elzáró falak előtt. Ismét igazít tőkéletes nyakkendőjén.

— Testvéreim — hisz keresztényekkel beszél, legyenek katolikusok vagy metódisták, reformátusok, vagy baptisták —, a mormonok élén az „Első Elnökség” áll, tagjai: az Elnök és két tanácsadója. Utánuk az apostolok kollégiuma következik, a patriárkáké, evangélistáké, a hetven éven túliaké. Ők valamennyien a magasrendű Melkizedek papságának a tagjai. Ők irányítanak minden hivatalt. Ezután Áron papsága a soros, ők a lelkek gondozásával, a szentségek kiszolgáltatásával, a tanítással foglalkoznak.

Egy igaztott, kövérkés német hölgy mindent jegyez.

— És uram, ezek mind felavatott papok?

— Nem. Civil foglalkozású hivatalviselők.

— És mennyien vannak?

— Körülbelül négyszázezeren.

— Ha megengedi — buzgón jegyez —, még egy kérdést. Megígértem odahaza Heidelbergben, hogy az utazásomról beszámolok. Tehát ha megengedi...

Az idegenvezető nem válaszol, tovább tereli nyáját. Halvány párában, csepergő esőben ez a ködös, rejtélyes, csúf, de a maga hatalmas karcsúságában mégis szép székesegyház. Szinte lebeg a falak, borostyán-girlandok indái, az ősi fák mögött. Madarak szólnak és rebbennek, meghitt ez a csönd, ide nem zúdul be az üzlet-város lármája. Csak ez a szárnycsattogás, kusza, dallamos csivitelés.

Már ott állunk Joseph Smith szobra előtt. A székesegyházat misztikus titokba záró falon, bronzlapokra vésvé, a vallásalapító tétélei.

— Vallásunk a bibliára épül, — magyarázza a kékruhás idegenvezető, madárzsivajban, szemező esőben. — De csak a *helyesen* fordított bibliára. Ez számít Isten szavának. De kánoni jellegűek, ahogy önök katolikusok közöttünk mondanák, a nagy Joseph Smith és utódainak a kinyilatkoztatásai is. Itt tér el a mi tanításunk az általános keresztény tanítástól. A mi istenfogalmunk antropomorf jellegű. Mi az emberrel való azonosság alapján állapítottuk meg az Atya és a Fiú testi mivoltát, és ebből vezetjük le...

A német hölgy újra kérdez:

— Mink tehát, sorry, ez nagyon fontos, valamiképpen azonosak vagyunk Istennel?

A remekbe igazított nyakkendőjű fiatalember nem válaszol. Folytatja. A hölgy ott áll mellettem, felém fordul:

— Mert ebből nyilván ez következik. Igazam van?

Mit feleljek? A hölgy gyorsan jegyez a noteszébe.

— ...ebből vezetjük le tehát Isten és az ember potenciális lény-azonosságát. Most, amikor elérkeztünk a legteljesebb kifejlődéshez, amilyenek mi *most* vagyunk, olyan volt valamikor az Isten. Elohim nemzette Jehovát, mint Krisztust, majd egyre-másra a tökéletlen szellemalakokat, akik földi alakban testesülnek meg, mert ez az átmenet kell ahhoz, hogy az istenülésre képesek legyünk...

Egyre mélyértelműbb, egyre zavarosabb a magyarázat. Már csak messziről hallok a fiatalembert, aki olyan szenvtelenül mutatja meg a mormon hit mélységeit, ahogy egy római idegenvezető az ezerszermegunt San Pietrót, vagy a katakombákat.

Az öcsém int, oda se figyelt, az eget nézte, a kedvező fényképezési lehetőségeket.

— Gyere, most leveszlek a templom előtt.

— Így jó? — és szemben velem, a bronztáblákon „Krisztus mormon egyházának hittételei”.

— Kicsit menj odébb. Most jó.

Fényképezni próbál — hol kisüt, hol eltűnik rólam a nap —, és én olvasok. „1. *Hiszünk Istenben, az örök Atyában és Fiában, Jézus Krisztusban, valamint a Szentlélekben.* 2. *Hiszünk abban, hogy az ember önnön bűneiért bűnhődik, és nem Ádám bűneiért.* 3. *Hiszünk abban, hogy áldozata által mindenki üdvözülni, amennyiben engedelmeskedik az evangélium törvényeinek és utasításainak.* — A nap makacsul süt, de engem most árnyékba borít. Várni kell a fényképezéssel. — „4. *Hiszünk abban, hogy az evangélium fő parancsai: hinni Urunk Jézus Krisztusban, aztán a bűnbánat, hála, hogy a keresztség által megszabadítottunk bűneinktől, végül könyörgés a Szentlélek áldásaiért.*”

Az öcsém, egy hatalmas, bokornyai rododendron mellől:

— Megint ez a rohadt felhő. Állj magadtól kicsit jobbra.

— Így jó? — És „magamtól kicsit jobbra állok”.

— De most nincs benne a templom.

Ötödik, hatodik, hetedik hittétel, — hinni kell abban, hogy Isten próféciák által hívja az embert, kezét ráteszi és ezzel megbízta, hogy hirdesse, szolgálja a szentírást; hinni kell abban, hogy akár az Ósegyház szervezetében, mindannyian lehetünk papok, próféták; és hinnünk kell a Nyelvek ajándékában, próféciákban, megnyilatkozásokban, látomásokban...

Hirtelen látomás, — kiszakadt, napot áraszt egy szürke lepel, az ég. Süt rám a nap.

— Most jó!

— De megint nincs benne a templom! — kiált vissza az öcsém.

Ismeretlen, apró madarak csapnak ki a borostyán-függönyből. Újra várni kell a napra. És olvasom, hogy a mormonok kötelesek hinni a korrektil fordított bib-

liában (vagyis amit Joseph Smith eszkábált össze), az aranytáblák isteni szavaiban, mindenben amit Isten e korrektül fordított bibliában elénk adott, hinniök kell abban, hogy Isten fontos esetekben azért nyilatkozik meg, hogy elérhessünk az Ő országába. Ezenkívül a mormonoknak abban is hinniök kell, hogy Sion újra felépül, természetesen az Egyesült Államokban, abban, hogy akkor majd Krisztus személyesen uralkodik a világon, abban, hogy a világ visszanyeri a paradicsomi üdvösséget. És az egyik hittétel arra kér: könyörögjünk, hogy a Mindenható vegye számításba önnön lekiismeretünket, és az Ő akarata szerint egyazon joga legyen minden embernek.

Már nem csattognak, a fák lombjaiban tűntek el, a madarak.

— Most ne mozdulj! Oké!

És kattant a kamera. A tábla alatt állók. „12. Hiszünk a királyok, elnökök, uralkodók és magisztrátusok létében, engedelmeskedünk nekik, megbecsüljük őket, és megtartjuk parancsaikat.”

— Kész! — kiált messziről az öcsém.

És mozdulhatok — kész a fotó, rajta én és a mormon székesegyház. Hadd lássák otthon, nemcsak Sequoia-ban, a Yosemite-völgyben, Las Vegasban, a Yellowstone Parkban voltunk, hanem itt is. Most már rágyújtanék, de a Temple Square szent hely, nem lehet cigarettázni. És míg az öcsém új filmet teker a gépébe, elolvasom az utolsó, a tizenharmadik hittételt. És megilletődöm. Joseph Smith látomásai rengeteg butaságot tartalmaztak, Mormon próféta és fia, Moroni angyal, az orránál fogva vezették — hisz félrevezetni csak azt lehet, aki látomásaiban, a csodákban hisz — de az utolsó hittétel fején találja a szöveget. Ezt együtt vallhatjuk a mormonokkal, ezek az emberi együttélés alapszabályai — „Fogadjuk, hogy becsületesek leszünk, igazak, tiszták, jót akarók és erre buzdítjuk felebarátainkat is. Hogy elmondhassuk Szent Pállal: remélünk mindent, elviselünk mindent, reméljük, hogy elviselhetünk mindent. Ha valami se nem becsületes, se nem szeretetet érdemlő, értéktelen, arra nem törekszünk.”

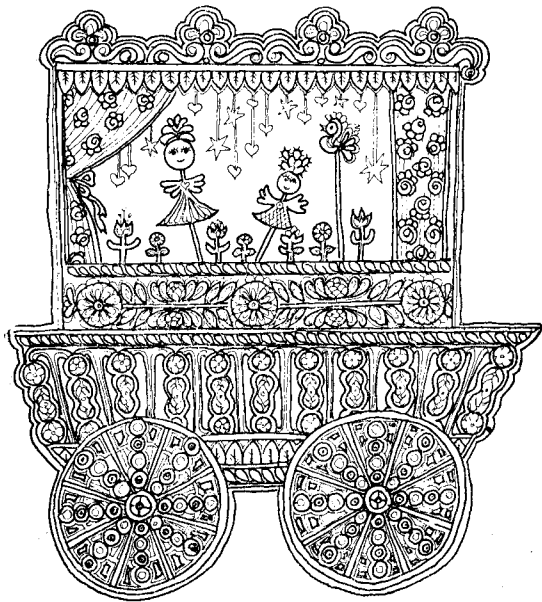
És már újra a sivatagban, útban Reno, a válások városába.

— Egyet nem értek: mért csak a kivételezettek léphetnek a templomba?

Az öcsém gyakorlatiasabb, mint én. Ezt feleli:

— Mert az elnökség tagjai és a melkizedek papjai nyilván ott tartják üzleti megbeszéléseiket. Persze, mint bankárok, nagyvállalkozók.

(Folytatjuk)

Sinkó Veron: Mese-hintó

(textilterv)